

Леся БІЛОВУС,*orcid.org/0000-0003-4882-4511**доктор історичних наук, професор,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
(Тернопіль, Україна) lesya.kfn@gmail.com***Оксана ПАРНЕТА,***orcid.org/0000-0002-9310-7127**кандидат історичних наук,
викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
(Тернопіль, Україна) o.parneta@gmail.com*

КОНВЕРГЕНЦІЯ АРХІВІВ І БІБЛІОТЕК У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ДОКУМЕНТНО- ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

У статті досліджено історичний аспект конвергенції архівів і бібліотек як закономірний етап розвитку документно-комунікаційної сфери та одну з ключових тенденцій формування єдиного документально-інформаційного простору України в умовах цифрової трансформації суспільства. Конвергенцію розглянуто як комплексний процес змістового, технологічного, організаційного та функціонального зближення установ пам'яті, зумовлений спільністю їхньої соціокомунікаційної місії щодо збереження, систематизації, репрезентації та забезпечення доступу до документованої історико-культурної спадщини. Обґрунтовано, що розвиток цифрових технологій спричинив поступове стирання традиційних інституційних меж між архівами й бібліотеками, актуалізуючи інтеграцію інформаційних ресурсів, уніфікацію підходів до опису документів і створення спільної цифрової інфраструктури.

На основі історико-порівняльного, проблемно-хронологічного та системного підходів виокремлено чотири етапи еволюції взаємодії архівів і бібліотек в Україні: доцифровий етап розмежування фондів і професійних компетенцій (до 1990-х рр.), етап інформатизації та формування перших електронних каталогів і баз даних (1990–2013 рр.), етап технологічної конвергенції на основі спільних цифрових платформ, міжнародних стандартів метаданих та інтегрованих інформаційно-пошукових систем (2014–2021 рр.) і етап прискореної консолідації в умовах повномасштабної війни (2022–2026 рр.), коли необхідність збереження документальної спадщини, резервного копіювання цифрових ресурсів та міжнародної співпраці істотно активізувала міжінституційну взаємодію.

Проаналізовано сучасні практики цифрового зближення архівних і бібліотечних установ України, зокрема функціонування Міжархівного пошукового порталу, реалізацію проєктів цифрових колекцій, участь у міжнародних агрегаторах цифрового контенту, розвиток волонтерських краудсорсингових ініціатив та інтеграцію цифрових ресурсів установ пам'яті. Визначено основні бар'єри конвергенції, серед яких відомча роз'єднаність, відсутність уніфікованих стандартів метаданих і міжвідомчих API, недостатній рівень цифрової інфраструктури та дефіцит цифрових компетентностей фахівців. Обґрунтовано перспективи формування єдиного документально-інформаційного простору України на основі гармонізації нормативно-правового забезпечення, розвитку міжвідомчої цифрової інфраструктури, впровадження відкритих стандартів обміну даними, посилення міжінституційної співпраці та активної участі українських установ пам'яті в європейських програмах цифровізації культурної спадщини.

Ключові слова: конвергенція архівів і бібліотек; архіви, бібліотеки, установи пам'яті, документно-інформаційний простір, цифрова трансформація, цифровізація, метадані, документальна спадщина, культурна спадщина, інтероперабельність, Україна.

Lesia BILOVUS,

orcid.org/0000-0003-4882-4511

Doctor of History,

Professor at the Department of Information and Socio-Cultural Activities

Western Ukrainian National University

(Ternopil, Ukraine) lesya.kfn@gmail.com

Oksana PARNETA,

orcid.org/0000-0002-9310-7127

Candidate of Historical Sciences (PhD in History),

Lecturer at the Department of Information and Sociocultural Activities

West Ukrainian National University

(Ternopil, Ukraine) o.parneta@gmail.com

ARCHIVE–LIBRARY CONVERGENCE IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: THE HISTORICAL DIMENSION OF THE FORMATION OF UKRAINE'S UNIFIED DOCUMENTARY AND INFORMATION SPACE

The article explores the historical dimension of the convergence of archives and libraries as a key trend in the development of Ukraine's unified documentary and information space under the conditions of digital transformation. Convergence is interpreted as a multidimensional process of institutional, technological, organisational, and functional rapprochement between memory institutions, driven by their common socio-communicative mission of preserving, organising, disseminating, and providing access to documentary heritage. The study argues that digital technologies have fundamentally transformed traditional models of documentary communication, gradually eliminating institutional boundaries between archives and libraries and fostering the integration of digital resources, metadata standards, and information services.

The research applies historical-comparative, systemic, and problem-chronological approaches to identify four major stages in the evolution of archive-library interaction in Ukraine: the pre-digital stage characterised by institutional separation and independent management of collections (before the 1990s); the stage of informatization and the emergence of electronic catalogues and databases (1990–2013); the stage of technological convergence based on shared digital platforms, international metadata standards, and integrated information retrieval systems (2014–2021); and the stage of accelerated consolidation during the full-scale Russian invasion (2022–2026), when the preservation of documentary heritage, emergency digitisation, digital backup, and international cooperation became strategic priorities.

The article analyses contemporary Ukrainian practices of archive-library convergence, including the Inter-Archival Search Portal, digital heritage collections, participation in international digital content aggregators, and volunteer crowdsourcing initiatives aimed at safeguarding documentary heritage. Particular attention is paid to the impact of wartime challenges, which significantly intensified cooperation among archives, libraries, museums, and information technology specialists. The study identifies the principal barriers to convergence, including institutional fragmentation, the lack of unified metadata standards and interoperable APIs, insufficient digital infrastructure, and limited digital competences among professionals.

It is concluded that the establishment of a unified documentary and information space in Ukraine requires the harmonisation of the regulatory framework, the development of interoperable digital infrastructure, the implementation of open metadata standards, enhanced inter-institutional cooperation, and broader participation in European programmes for the digitisation and long-term preservation of cultural heritage. Archive-library convergence is therefore interpreted as a natural stage in the evolution of memory institutions and a prerequisite for ensuring sustainable preservation, accessibility, and effective use of Ukraine's documentary heritage in the digital age.

Key words: *archive-library convergence, archives, libraries, memory institutions, documentary and information space, digital transformation, digitisation, metadata, documentary heritage, cultural heritage, interoperability, Ukraine.*

Постановка проблеми. Архіви й бібліотеки історично сформувалися як самостійні інституції документальної пам'яті суспільства, кожна з яких виробила власні принципи комплектування, описування, збереження та використання документних ресурсів. Тривалий час їхній розвиток відбувався в межах окремих організаційних структур, нормативно-правових систем і професійних традицій, що зумовило інституційне розмежування архівної та бібліотечної справи.

Водночас спільність їхньої соціокомунікаційної місії – збереження, акумулювання та передавання документованої спадщини наступним поколінням – об'єктивно створювала передумови для взаємодії, що на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства набула якісно нового змісту. Стрімкий розвиток цифрових технологій, електронних інформаційних ресурсів, мережових комунікацій, технологій оцифрування та відкритого доступу докорінно змінив підходи до функ-

ціонування установ пам'яті. Цифрове середовище поступово нівелює традиційні межі між архівами та бібліотеками: цифрові копії архівних документів, рукописів, стародруків, книг і періодичних видань інтегруються в єдині інформаційно-пошукові системи, використовують сумісні стандарти метаданих і стають складовими спільного інформаційного простору. За цих умов користувач дедалі частіше сприймає документальні ресурси не через їхню інституційну належність, а як єдину систему доступу до історичних джерел і знань. Саме тому конвергенція архівів і бібліотек постає не лише технологічним явищем, а й закономірним етапом історичної еволюції документно-комунікаційної сфери.

Для України означена проблема набуває особливої актуальності в контексті цифрової трансформації державного управління, інтеграції до європейського інформаційного простору та необхідності забезпечення довготривалого збереження національної документальної спадщини. Повномасштабна російська агресія істотно посилила ці виклики: загроза фізичного знищення архівних документів і бібліотечних колекцій, потреба в оперативному оцифруванні, резервному копіюванні та віддаленому доступі до інформаційних ресурсів перетворили міжінституційну співпрацю з перспективного напрямку розвитку на стратегічну умову збереження культурної пам'яті держави. У цих умовах формування єдиного документно-інформаційного простору стає одним із ключових завдань державної політики у сфері архівної, бібліотечної та інформаційної діяльності.

Попри активний розвиток цифрових проєктів, створення інтегрованих електронних ресурсів і впровадження міжнародних стандартів опису документів, сучасні наукові дослідження переважно висвітлюють окремі аспекти цифровізації архівів або бібліотек, тоді як історичний процес їхньої конвергенції залишається недостатньо систематизованим. Наявні праці присвячені переважно цифровим колекціям, окремим інформаційним платформам, цифровому збереженню культурної спадщини чи проблемам оцифрування документів, проте комплексного історико-періодизаційного аналізу конвергенції архівів і бібліотек як складової формування єдиного документно-інформаційного простору України наразі бракує. Саме необхідність такого комплексного історико-теоретичного осмислення процесу, визначення його етапів, рушійних чинників, бар'єрів і перспектив розвитку зумовлює актуальність теми та визначає наукову проблему пропонованого дослідження.

Аналіз досліджень. Проблематика конвергенції архівів і бібліотек сформувалася на перетині архівознавства, бібліотекознавства, документознавства та соціальних комунікацій. Сучасний науковий доробок з цієї проблематики охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів досліджень, що відображають еволюцію поглядів на функціонування установ пам'яті в умовах цифрової трансформації.

Теоретичні засади осмислення архівів, бібліотек і музеїв як установ пам'яті розроблено у працях Л. Дубровіної, А. Киридон та І. Матяш, які розглядають ці інституції як взаємопов'язані складові системи збереження документальної та культурної спадщини, що забезпечують формування історичної пам'яті й національної ідентичності України (Дубровіна, Киридон, Матяш, 2017). Саме в межах цього наукового підходу закладено підґрунтя для сучасного розуміння інтеграції установ пам'яті як складових єдиного документно-інформаційного простору.

Архівознавчий напрям представлений працями В. Бездрабко, у яких висвітлено закономірності становлення архівної справи, принципи формування та організації архівних фондів, розвиток нормативно-методичних засад діяльності архівних установ і місце архівів у системі соціальних комунікацій (Бездрабко, 2020). Ці дослідження створюють історико-теоретичне підґрунтя для аналізу процесів зближення архівної та бібліотечної сфер.

Сучасний етап розвитку документно-інформаційної сфери характеризується активним вивченням цифрової трансформації установ пам'яті. Л. Ковальська, Т. Яворська та Г. Ковальський досліджують цифрові документно-інформаційні ресурси архівів, бібліотек і музеїв, доводячи, що повномасштабна війна істотно прискорила інтеграцію цифрової інфраструктури установ пам'яті, зокрема через розвиток Національної електронної бібліотеки України та участь українських інституцій у європейському цифровому просторі Europeana (Ковальська, Яворська, Ковальський, 2024). Подібний підхід простежується у працях В. Добровольської, яка розглядає бібліотеки, архіви й музеї як інформаційні хаби, що забезпечують формування, інтеграцію та збереження цифрових культурних ресурсів у національному й міжнародному інформаційному просторі (Добровольська, 2025).

Важливий напрям сучасних досліджень становлять роботи, присвячені створенню інтегрованих цифрових ресурсів і забезпеченню інтероперабельності інформаційних систем. Н. Сенченко обґрунтовує концепцію формування єдиного

національного електронного ресурсу «Пам'ять України», що має інтегрувати цифрові колекції архівів, бібліотек, музеїв і видавництв, а також висвітлює значення міжнародних стандартів описування архівної інформації для забезпечення сумісності цифрових колекцій (Сенченко, 2023). Цю проблематику розвивають І. Передерій та Р. Гула, які аналізують інтеграційні практики архівів, бібліотек і музеїв у міжнародному та українському контекстах, а також обґрунтовують інтероперабельність цифрових архівів і бібліотек як одну з ключових умов формування єдиного інформаційного простору й збереження національної пам'яті (Передерій, Гула, 2025).

Практичні аспекти цифрової конвергенції установ пам'яті найповніше висвітлено у працях, присвячених збереженню документальної спадщини в умовах російсько-української війни. Н. Колесник і К. Картузов аналізують досвід оцифрування архівних документів у прифронтовому регіоні та показують, що воєнні виклики істотно активізували співпрацю архівів із бібліотеками й музеями під час створення цифрових колекцій та резервних копій документальної спадщини (Колесник, Картузов, 2024).

Л. І. Біловус досліджує процеси цифрового документування втрат культурної спадщини України, спричинених повномасштабною війною. Авторка розглядає формування цифрових баз даних і реєстрів пошкоджених та знищених об'єктів документальної й культурної спадщини, наголошуючи на ролі волонтерських і фахових спільнот у фотофіксації руйнувань, оцифруванні евакуйованих колекцій і створенні резервних цифрових копій документів. Дослідниця підкреслює, що документування втрат виконує не лише обліково-статистичну функцію, а й стає інструментом верифікації руйнувань для подальшого відновлення фондів архівів і бібліотек, а також доказовою базою для міжнародних інституцій. Отримані результати дають підстави розглядати практики цифрового документування воєнних втрат як новий напрям зближення архівної й бібліотечної діяльності, що сформувався в умовах повномасштабної війни (Біловус, 2026).

Отже, сучасна українська історіографія сформувала вагоме теоретичне підґрунтя для дослідження цифрової трансформації установ пам'яті, розвитку електронних інформаційних ресурсів, цифрових колекцій, інтероперабельності та міжінституційної взаємодії архівів, бібліотек і музеїв. Водночас більшість наявних праць зосереджується переважно на технологічних, організаційних або інформаційно-комунікаційних аспектах циф-

ровізації. Натомість історичні передумови конвергенції архівів і бібліотек, етапність цього процесу, його закономірності та вплив на формування єдиного документно-інформаційного простору України залишаються недостатньо дослідженими. Саме ця наукова прогалина визначає актуальність і предмет пропонованого дослідження.

Мета статті – історичне осмислення процесу конвергенції архівів і бібліотек у цифровому середовищі, реконструкція основних етапів його розвитку в Україні, з'ясування передумов, рушійних чинників і особливостей трансформації взаємодії установ пам'яті в умовах цифровізації, а також обґрунтування ролі конвергенції у формуванні єдиного документно-інформаційного простору України.

Виклад основного матеріалу. Архіви й бібліотеки, попри відмінності у принципах комплектування фондів (архівний принцип походження документа на протигагу бібліотечним принципам формування колекцій), виконують спільну соціокультурну та інформаційну місію, забезпечуючи збереження, організацію, використання і передачу документальної спадщини суспільства (Бездрабко, 2020: 3-7; Дубровіна, Киридон, Матяш, 2017: 72-95). Установи пам'яті – архіви, бібліотеки, музеї – правомірно тлумачити як інституції, що створюють фонди і зберігають документовані свідчення минулого задля реалізації культурно-ідентичної функції суспільства (Матяш, 2012: 19-22). Історично ця спільність місії неодноразово втілювалася в організаційній єдності: перші книгозбірні й архіви середньовічної Європи, як і України-Русі, часто існували в межах єдиних монастирських чи князівських осередках, де рукописні книги й актові документи зберігалися комплексно, без чіткого інституційного розмежування. Однак історична єдність архівів і бібліотек не збереглася. У процесі розвитку державного управління та професіоналізації документної сфери відбулося поступове інституційне розмежування цих установ, що визначило специфіку їхнього функціонування на тривалий історичний період.

Інституційне розмежування архівної та бібліотечної справи в Україні остаточно оформилося у ХХ столітті, коли архіви, бібліотеки й музеї були підпорядковані різним органам управління, отримали окремі нормативно-правові засади діяльності, професійні стандарти, класифікаційні системи та підходи до опрацювання фондів (Бездрабко, 2020: 146-170). Після відновлення незалежності України інституційний поділ архівної та бібліотечної сфер був закріплений на законодавчому рівні. Закон України «Про Національний

архівний фонд та архівні установи» від 24 грудня 1993 р. № 3814-ХІІ визначив правові засади формування, обліку, зберігання та використання документів Національного архівного фонду, а також систему архівних установ як окрему інституційну мережу (Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»). Натомість Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27 січня 1995 р. № 32/95-ВР встановив самостійні правові засади функціонування бібліотечної галузі, закріпивши власний понятійний апарат, систему управління та організаційні принципи діяльності бібліотек (Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»). Прийняті з різницею трохи більше ніж один рік, ці закони юридично оформили галузеве розмежування, що фактично склалося ще раніше, та остаточно закріпили функціонування архівної й бібліотечної справи в межах окремих управлінських моделей.

Подальший розвиток нормативної бази також відбувався переважно автономно. Зокрема, чинний національний стандарт у сфері діловодства й архівної справи визначає цю галузь як самостійну предметну область із власним понятійним апаратом, відмінним від бібліотекознавчої термінологічної традиції (ДСТУ 2732:2023. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять). Таким чином, інституційне розмежування було закріплене не лише на законодавчому, а й на термінологічному та нормативно-методичному рівнях.

Попри оновлення законодавства та розвиток інформаційних технологій, відомча відокремленість архівної й бібліотечної сфер значною мірою зберігається. Найвиразніше це простежується в процесах цифрової трансформації документальної спадщини. Державна архівна служба України реалізує власні проекти оцифрування документів Національного архівного фонду відповідно до окремої відомчої стратегії (Державна архівна служба України), тоді як бібліотечна галузь розвиває власні цифрові ресурси, електронні бібліотеки та інформаційні сервіси. Відсутність єдиних міжгалузевих стандартів описування, сумісних моделей метаданих, уніфікованих форматів довготривалого зберігання та інтегрованих платформ доступу зумовлює паралельний розвиток цифрових ініціатив. Як наслідок, архівні та бібліотечні установи нерідко дублюють організаційні й технологічні рішення, що ускладнює формування єдиного цифрового простору документальної спадщини України.

Водночас розвиток цифрових технологій поступово змінював усталені моделі взаємодії установ пам'яті. Цифровізація сприяла переходу від відомчої відокремленості до інтеграції інформаційних

ресурсів, уніфікації підходів до описування документів та створення спільних електронних сервісів. Ці процеси відбувалися нерівномірно, під впливом суспільно-політичних і технологічних змін, що дає підстави розглядати конвергенцію архівів і бібліотек як історично зумовлений процес, який пройшов кілька послідовних етапів розвитку.

З огляду на трансформацію функцій установ пам'яті, зміну технологічних підходів до роботи з документною спадщиною та розвиток цифрової інфраструктури, у розвитку взаємодії архівної та бібліотечної справи в Україні доцільно виокремити чотири основні етапи. Перший – доцифровий етап розмежування фондів і компетенцій (до початку 1990-х рр.) – характеризувався практично повною відомчою автономністю архівів і бібліотек, обмеженим обміном інформацією про склад фондів і відсутністю спільних інструментів пошуку. Другий – етап інформатизації та формування перших електронних каталогів (1990–2013 рр.) – позначений появою локальних електронних баз даних в окремих архівних і бібліотечних установах, що, однак, розроблялися автономно, без єдиних стандартів метаданих, а отже, не забезпечували міжінституційної сумісності. Третій – етап технологічної конвергенції на основі спільних цифрових платформ (2014–2021 рр.) – пов'язаний з активізацією процесів цифровізації культурної спадщини, розвитком національних цифрових проєктів та поступовим упровадженням міжнародних стандартів описування документів. Важливе значення мав проєкт «Пам'ять України», зорієнтований на інтеграцію цифрових ресурсів архівів, бібліотек, музеїв і видавництва за аналогією з програмою American Memory Бібліотеки Конгресу США. Водночас поширювалися міжнародні стандарти архівного описування (Encoded Archival Description – EAD), а українські установи пам'яті поступово долучалися до європейських ініціатив із цифрового представлення культурної спадщини, зокрема Europeana (Сенченко, 2023: 15-25; Ковальська, Яворська, Ковальський, 2024:4-16; Europeana). Саме на цьому етапі почала формуватися методологічна основа міжвідомчої взаємодії – спільні підходи до метаданих, цифровізації та довготривалого зберігання електронних копій.

Четвертий – етап прискореної консолідації в умовах повномасштабної війни (2022–2026 рр.) – позначений якісною зміною характеру взаємодії: з добровільної та здебільшого декларативної співпраці вона перетворилася на нагальну практичну потребу. Пошкодження й знищення документів на тимчасово окупованих і прифронтових терито-

ріях, необхідність термінової евакуації та резервного копіювання найцінніших колекцій змусили архіви, бібліотеки й музеї діяти узгоджено, обмінюючись технічними рішеннями, кадровими ресурсами й досвідом оцифрування. Волонтерська ініціатива SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online), що об'єднала архівістів, бібліотекарів та IT-фахівців для масового вебархівування цифрового контенту українських культурних інституцій, стала показовим прикладом того, як зовнішня загроза здатна подолати відомчі бар'єри швидше, ніж десятиліття нормативного узгодження (SUCHO).

Таким чином, історична періодизація процесу конвергенції дає змогу простежити закономірну еволюцію взаємодії архівів і бібліотек – від інституційного розмежування до формування спільного цифрового середовища. На відміну від поширеного підходу, який пов'язує конвергенцію переважно з розвитком цифрових технологій, проведений аналіз свідчить, що її сучасні форми мають глибокі історичні передумови, тоді як цифровізація лише прискорила й поглибила інтеграційні процеси. Саме тому конвергенцію доцільно розглядати як історично закономірний процес трансформації установ пам'яті, що створює підґрунтя для формування єдиного документно-інформаційного простору України.

Практичним утіленням конвергенції в сучасній Україні є передусім Міжархівний пошуковий портал, що об'єднує в єдиному пошуковому просторі електронні ресурси державних архівів на платформі ARCHIUM, забезпечуючи повнотекстовий пошук за назвами фондів, історичними довідками та заголовками справ (ARCHIUM). Хоча цей ресурс формально залишається суто архівним, його логіка організації – єдина точка доступу до розпорошених по установах цифрових колекцій – є типовою моделлю, яку доцільно поширити на бібліотечні фонди. Аналогічну функцію в бібліотечній сфері виконує Національна електронна бібліотека України, що інтегрує цифрові колекції наукових бібліотек і водночас співпрацює з архівними установами у формуванні спільних тематичних розділів.

Прикладом змістової конвергенції є проекти цифрових колекцій документальної спадщини окремих інституцій, зокрема «Оцифрована спадщина Києво-Печерської лаври», у межах якого поєднуються архівні документи фонду Києво-Печерської лаври, книжкові пам'ятки бібліотеки заповідника та музейні предмети в єдиній електронній бібліотеці з використанням спільних міжнародних стандартів метаданих, зокрема METS

(Metadata Encoding and Transmission Standard). Такі локальні моделі демонструють практичну здійсненність міжінституційної інтеграції фондів на рівні окремо взятої установи культурної спадщини та можуть слугувати орієнтиром для загальнонаціональної платформи.

Активний розвиток отримали й партисипативні механізми, що однаковою мірою залучають ресурси архівів і бібліотек: волонтерські ініціативи документування воєнних втрат культурної спадщини поєднують фотофіксацію зруйнованих архівних і бібліотечних будівель, оцифрування евакуйованих документів і книжкових колекцій та формування спільних баз даних, які використовуються для верифікації руйнувань і подальшого відновлення фондів (Біловус, 2026; Колесник, Картузов 2024). Ефективність такої співпраці документно-інформаційних інституцій – бібліотек, архівів, музеїв – засвідчена дослідженнями, що фіксують і спільне, і специфічне в діяльності цих закладів – хранителів духовної спадщини народу (Дубровіна, Киридон, Матяш, 2017: 3-7).

Отже, сучасні цифрові практики підтверджують, що конвергенція архівів і бібліотек є одним із визначальних напрямів розвитку документно-інформаційної сфери України. Якщо на початкових етапах цифровізація була спрямована переважно на розширення доступу до документної спадщини, то в умовах повномасштабної війни її пріоритетом стало забезпечення фізичного збереження культурної пам'яті. Саме воєнні виклики продемонстрували, що ефективний захист документальної спадщини можливий лише за умови інтеграції ресурсів архівів, бібліотек і музеїв, використання спільних цифрових платформ, міжнародних стандартів і координації міжвідомчої діяльності.

Таким чином, війна не започаткувала процес конвергенції, але стала потужним каталізатором його практичної реалізації та переходу до нового рівня інституційної взаємодії. Водночас досягнуті результати ще не свідчать про завершеність цього процесу. Формування єдиного документно-інформаційного простору України стримується низкою організаційних, нормативно-правових, технологічних і кадрових бар'єрів, подолання яких є необхідною передумовою його подальшого розвитку.

Однією з ключових проблем залишається відомча роз'єднаність архівної, бібліотечної та музейної сфер. Архівна галузь функціонує в системі Державної архівної служби України, тоді як бібліотеки перебувають у сфері управління Міністерства культури України та органів місцевого самоврядування, що ускладнює формування єдиної

державної політики цифровізації, координацію міжвідомчих проєктів і розвиток інтегрованої інформаційної інфраструктури.

Суттєвими бар'єрами залишаються відсутність уніфікованих стандартів описування цифрових ресурсів, сумісних моделей метаданих і програмних інтерфейсів (API), необхідних для автоматизованого обміну даними між архівними, бібліотечними та музейними системами. Унаслідок цього цифрові ресурси розвиваються переважно автономно, що ускладнює наскрізний пошук, повторне використання інформації та формування інтегрованих цифрових колекцій.

Додатковими чинниками є недостатній рівень цифрових компетентностей фахівців і обмежене фінансування міжвідомчих проєктів, через що значна частина цифрових ініціатив реалізується за підтримки міжнародних грантових програм, волонтерських спільнот та Українського культурного фонду. Водночас така підтримка не може повністю замінити послідовну державну політику цифрового розвитку установ пам'яті.

Подальший розвиток єдиного документно-інформаційного простору України пов'язаний із переходом від окремих цифрових проєктів до міжвідомчої екосистеми документальної спадщини. Це потребує гармонізації нормативно-правової й методичної бази, впровадження спільних міжнародних стандартів описування, довготривалого цифрового зберігання та обміну даними, а також створення єдиної технологічної інфраструктури з інтегрованим доступом до цифрових колекцій. Перспективним напрямом є розбудова національної платформи за принципом «єдиного вікна» з урахуванням досвіду програми «Пам'ять Америки» та європейського агрегатора Europeana.

В умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення особливого значення набувають міжнародна співпраця у сфері цифрового збереження культурної спадщини, створення резервних цифрових копій документів, розвиток технологій розподіленого зберігання даних і підготовка фахівців із компетентностями в архівознавстві, бібліотекознавстві, цифровій гуманітаристиці та інформаційних технологіях. Комплексна реалізація цих завдань сприятиме завершенню процесу конвергенції установ пам'яті та формуванню в Україні єдиного документно-інформаційного про-

стору як складової європейської цифрової інфраструктури культурної спадщини.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що конвергенція архівів і бібліотек є закономірним історичним процесом трансформації документно-інформаційної сфери, а не лише наслідком розвитку цифрових технологій. Її передумови сформувалися внаслідок спільності соціокомунікаційної місії установ пам'яті, тоді як цифровізація створила умови для інтеграції інформаційних ресурсів, сервісів і професійних практик. Запропонована історична періодизація дала змогу простежити еволюцію цього процесу в Україні від інституційного розмежування архівної та бібліотечної справи до формування засад єдиного документно-інформаційного простору.

Встановлено, що сучасний етап конвергенції характеризується переходом від окремих цифрових проєктів до створення інтегрованої інформаційної екосистеми установ пам'яті. Повномасштабна війна стала каталізатором цього процесу, прискоривши міжвідомчу співпрацю, цифрове збереження документальної спадщини, розвиток спільних цифрових платформ і міжнародної підтримки. У сучасних умовах інтеграція архівів, бібліотек і музеїв є необхідною умовою збереження національної документальної пам'яті та забезпечення широкого доступу до інформаційних ресурсів.

Доведено, що формування єдиного документно-інформаційного простору України потребує гармонізації нормативно-методичного забезпечення, впровадження сумісних стандартів метаданих, розвитку міжвідомчої цифрової інфраструктури та активізації участі України в європейських програмах цифрового збереження культурної спадщини. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню національної інформаційної безпеки, збереженню документальної спадщини й інтеграції України до європейського цифрового простору.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням моделей міжінституційної взаємодії установ пам'яті, впровадження міжнародних стандартів метаданих та інтероперабельності цифрових ресурсів, а також дослідженням правових механізмів функціонування інтегрованих інформаційних систем і довготривалого збереження документальної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубровіна Л.А., Киридон А.М., Матяш І.Б. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1. С.3-10. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000658002>
2. Бездрабко В. В. Архівознавство : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 368 с.

3. Ковальська Л. С., Яворська Т. М., Ковальський Г. Є. Документно-інформаційні ресурси архівів, бібліотек і музеїв: цифрові трансформації та виклики війни. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 4 (276). С. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.04.003>
4. Добровольська В. В. Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2025.350074>.
5. Сенченко Н. Актуальні питання формування цифрових колекцій електронних бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 1 (318). С. 15–25. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1\(318\).15-25](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1(318).15-25).
6. Передерій І., Гула Р. Інтеграційні практики архівів, бібліотек і музеїв: проєктний вимір у глобальному та українському контекстах *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 2. С. 7–15.
7. Передерій І., Гула Р. Інтероперабельність цифрових архівів і бібліотек як основа збереження національної пам'яті. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2025. Вип. 68. С. 55–68.
8. Колесник Н., Картузов К. Оцифрування архівних документів у воєнний час: досвід Державного архіву Миколаївської області. *Архіви України*. 2024. № 3 (340). С. 22–32.
9. Біловус Л. І. Цифрове документування втрат культурної спадщини України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2026. № 1. С. 65–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2026.356336>.
10. Матяш І. Б. Установи пам'яті: поняття, місія, тенденції. *Національна та історична пам'ять : зб. наук. праць*. Вип. 4. Київ, 2012. С. 18–27.
11. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>
12. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січня 1995 р. № 32/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
13. ДСТУ 2732:2023. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. Чинний від 2024-03-01. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2023. 42 с.
14. Державна архівна служба України. Цифровізація: офіційний вебсайт. URL: <https://archives.gov.ua/tag/цифровізація/>
15. ARCHIUM. Міжархівний пошуковий портал : офіційний сайт. URL: <https://searcharchives.net.ua/>
16. Europeana : офіційний вебсайт. URL: <https://www.europeana.eu/>
17. SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online). About SUCHO. URL: <https://www.sucho.org/about>

REFERENCES

1. Dubrovina L.A., Kyrydon A.M., Matiasz I.B. (2017) Arkhivy, biblioteki, muzei – dzherelna osnova natsionalnoi pam'iaty, kulturnoi spadshchyny Ukrainy. [Archives, libraries, and museums are the foundation of sources for Ukraine's national memory and cultural heritage.] *Biblioteknyi visnyk*. № 1. S.3-10. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000658002>. [in Ukrainian].
2. Bezdrabko V. V. (2020) *Arkhivознавство : navch. posib.* [Archival Science: Study Guide] Kyiv : Lira-K, 368 s. [in Ukrainian].
3. Kovalska L. S., Yavorska T. M., Kovalskyi H. Ye. (2024) Dokumentno-informatsiini resursy arkhiviv, bibliotek i muzeiv: tsyfrovi transformatsii ta vyklyky viiny. [Documentary and Information Resources of Archives, Libraries, and Museums: Digital Transformations and Wartime Challenges] *Biblioteknyi visnyk*. № 4 (276). S. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.04.003> [in Ukrainian].
4. Dobrovolska V. V. (2025) Tsyfrovizatsiia kulturnoi spadshchyny Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. [Digitization of Ukraine's cultural heritage under martial law.] *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. № 2. S. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2025.350074>. [in Ukrainian].
5. Senchenko N. (2023) Aktualni pytannia formuvannia tsyfrovyykh kolektsii elektronnykh bibliotek. [Current Issues in Building Digital Collections for Electronic Libraries] *Visnyk Knyzhkovoi palaty*. № 1 (318). S. 15–25. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1\(318\).15-25](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1(318).15-25). [in Ukrainian].
6. Perederii I., Hula R. (2025) Intehratsiini praktyky arkhiviv, bibliotek i muzeiv: proiektnyi vymir u hlobalnomu ta ukrainskomu kontekstakh [Integration Practices of Archives, Libraries, and Museums: The Project Dimension in Global and Ukrainian Contexts] *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. № 2. S. 7–15. [in Ukrainian].
7. Perederii I., Hula R. (2025) Interoperabelnist tsyfrovyykh arkhiviv i bibliotek yak osnova zberezhenntia natsionalnoi pam'iaty. [Interoperability of digital archives and libraries as a foundation for preserving national memory] *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*. Vyp. 68. S. 55–68. [in Ukrainian].
8. Kolesnyk N., Kartuzov K. (2024) Otsyfruvannia arkhivnykh dokumentiv u voiennyi chas: dosvid Derzhavnoho arkhivu Mykolaivskoi oblasti. [Digitization of Archival Documents During Wartime: The Experience of the State Archives of Mykolaiv Oblast] *Arkhivy Ukrainy*. № 3 (340). S. 22–32. [in Ukrainian].
9. Bilovus L. I. (2026) Tsyfrove dokumentuvannia vtrat kulturnoi spadshchyny Ukrainy v umovakh viiny. [Digital documentation of Ukraine's cultural heritage losses amidst the war.] *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. № 1. S. 65–75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2026.356336>. [in Ukrainian].
10. Matiasz I. B. (2012) *Ustanovy pam'iaty: poniattia, misiia, tendentsii.* [Memory institutions: concept, mission, trends] *Natsionalna ta istorychna pamiat' : zb. nauk. prats.* Vyp. 4. Kyiv, S. 18–27. [in Ukrainian].
11. Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond ta arkhivni ustanovy: Zakon Ukrainy No. 3814-XII [On the National Archival Fond and Archival Institutions: Law of Ukraine No. 3814-XII]. (1993, December 24). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>

-
12. Pro biblioteky i bibliotечnu spravu: Zakon Ukrainy No. 32/95-VR [On Libraries and Library Affairs: Law of Ukraine No. 32/95-VR]. (1995, January 27). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
13. DSTU 2732:2023. (2023). Dіlovodstvo y arkhivna sprava. Terminy ta vyznachennia poniat [Records Management and Archival Affairs. Terms and Definitions]. DP “UkrNDNC.” 42 p.
14. Derzhavna arkhivna sluzhba Ukrainy. (n.d.). Tsyfrovizatsiia [Digitalization]. Retrieved July 14, 2026, <https://archives.gov.ua/tag/цифровізація/>
15. ARCHIUM. (n.d.). Mizharkhivnyi poshukovyi portal [Inter-archival Search Portal]. Retrieved July 14, 2026, <https://searcharchives.net.ua/>
16. Europeana. (n.d.). Europeana. Retrieved July 14, 2026, <https://www.europeana.eu/>
17. SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online). (n.d.). About SUCHO. Retrieved July 14, 2026, <https://www.sucho.org/about>

Дата першого надходження статті до видання: 17.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

